

Анотація навчальної дисципліни «Гендерна психологія»

V семестр

Кількість кредитів ECTS – 3

- I. Основна мета засвоєння курсу** ознайомлення студентів з основними напрямками досліджень гендерних аспектів різноманітних явищ соціально-психологічного характеру, диференційним аналізом проблем гендерних відмінностей, гендерної ідентичності та гендерних стереотипів.
- II. Місце навчальної дисципліни в програмі підготовки фахівців спеціальності «практична психологія».**
Дисципліна «Гендерна психологія» дає можливість студентам набути додаткових фахових компетенцій з професійно-орієнтованого циклу підготовки.
- III. Завдання дисципліни** – сформулювати знання про основні категорії гендерної психології, визначити роль та місце гендеру у сучасній психології.
- IV. Основні знання та уміння, яких набуває студент після опанування даного дисципліни**
Основні знання про: поняття гендерної психології та історичний етап розвитку гендерної психології
Основні уміння: складати діагностичні комплекси які спрямовані на дослідження гендерних характеристик особистості, розробляти корекційні програми з метою оптимізації міжособистісного гендерного простору; проводити гендерні дослідження в психології, оптимізувати гендерні характеристики завдяки тренінгових програмам
- V. Короткий зміст дисципліни**

Модуль 1 Методологічні основи гендерної психології

Тема 1. Вступ до гендерної психології

1. Предмет, мета і завдання гендерної психології.

Гендерна психологія як галузь психологічного знання. Розділи психологічної науки, що визначили структуру гендерної психології: диференційна психологія та психологія розвитку. Структура гендерної психології: розділ психології статевих відмінностей та розділ гендерної соціалізації.

2. Гендер як соціально-психологічна категорія.

Порівняльний аналіз підходів до визначення гендеру в зарубіжній та вітчизняній психології.

3. Стать і гендер: відмінності та співвідношення понять

Характеристика категорії „стать” як складної багаторівневої системи. Співвідношення статі та гендеру: біологічного та соціального

Тема 2. Історія розвитку гендерної психології

1. Роль фемінізму в становленні та розвитку гендерної теорії.

Основні напрямки сучасного фемінізму: ліберальний, соціалістичний, радикальний, постмодернізм, постструктуралізм

2. Передумови розвитку гендерної проблематики в психології. Основні етапи розвитку гендерної теорії: різні підходи.

3. Гендерні дослідження в зарубіжній психології.

Основні парадигми гендерних досліджень у зарубіжній психології, їх порівняльний аналіз.

4. Гендерні дослідження у вітчизняній психології. Перспективи.

Основні напрямки гендерних досліджень у вітчизняній психології: 1) психологія статевих відмінностей; 2) дослідження жіночої психології; 3) соціально-конструктивний напрямок.

Модуль 2. Соціально-психологічні основи дослідження гендерної ідентичності

Тема 1. Біологічні аспекти статевої диференціації

1. Біологічні механізми статевої диференціації.

Початок процесу статевої диференціації: формування гонадної, гаметної, гормональної статі. Внутрішня та зовнішня морфологічна стать. Етапи та компоненти статевої диференціації за Є.П. Ільїним.

2. Біологічне призначення статі.

Концепції доцільності двох статей: дарвінізм (кінець XIX ст.), соціальний дарвінізм (XX ст.). Концепція В.А. Геодакяна: альтернативні напрямки еволюційного процесу: консервативний, який реалізує жінка, та прогресивний, який реалізує чоловік. Теорія функціоналізму (взаємодоповнення двох статей): характеристика інструментальної ролі чоловіка та експресивної ролі жінки.

3. Стать і функціональна асиметрія головного мозку.

Особливості функціональної асиметрії у чоловіків та жінок: вираженість, вплив гормонів. Діагностика функціональної асиметрії – оцінка ведучої півкулі. Функції лівої півкулі (аналіз просторових ознак, образне мислення, формування негативних емоцій) та правої півкулі (аналіз часу, аналіз абстрактних ознак, знаково-логічне мислення, формування позитивних емоцій, успішність виконання вербальної діяльності).

Тема 2. Концепції та перспективи дослідження гендерної ідентичності

1. Проблема особистісної ідентичності в сучасному психоаналізі, інтерактивній та когнітивній психології.

2. Гендерна ідентичність: характеристика поняття.

Підходи зарубіжних та вітчизняних дослідників. Гендерна ідентичність, статево-рольова ідентичність, психологічна стать особистості: співвідношення понять. Значення статевої ідентифікації та статевої самосвідомості.

3 Етапи формування гендерної ідентичності.

Підходи у вітчизняній психології – виділення 2х періодів у формуванні статевої ідентичності: 1) від виникнення хромосомної статі до гонадної; 2) від моменту народження людини до формування статевої ідентичності. Концепція формування статевої (гендерної) ідентичності І. Кона. Вікові етапи та їхня характеристика. Підхід до визначення етапів когнітивного та гендерного розвитку дитини Т. Говорун, О. Кікінежді

3. Характеристика типів гендерної ідентичності.

Маскулінність. Моделі маскулінності: домінантна та маргіналізована. Фемінність. Феміністські дослідження. Фактори, які впливають на динаміку маскулінності та фемінності. Проблема гіпергендерності як ознаки статево-типової чоловічої чи жіночої поведінки. Статево-типизовані характеристики чоловіків і жінок. Гіпермаскулінні чоловіки. Гіперфемінні жінки. Андрогінність як поєднання в людині фемінних та маскулінних рис незалежно від статі. Концепція андрогінії С. Бем. Переваги та недоліки андрогінного типу гендерної ідентичності.

Модуль 3. Соціально-психологічні особливості гендерної соціалізації і гендерних стереотипів

Тема 1. Загальні проблеми гендерної соціалізації

1. Характеристика поняття „гендерна соціалізація”.

Гендерна соціалізація як процес засвоєння соціальних норм, правил, особливостей поведінки, установок відповідно до уявлень про гендерну роль, її формування й призначення.

Основні інститути гендерної соціалізації: сім'я, школа, середовище однолітків, література, ЗМІ, іграшки, мова.

2. Роль батьків у вихованні дитини.

Розкриття різних підходів до аналізу феномена батьківства. Аналіз гендерних ролей традиційної та егалітарної сім'ї.

Тема 2. Соціально-психологічна феноменологія гендерних стереотипів

1. Характеристика гендерного стереотипу як соціально-психологічного феномену.

Гендерний стереотип і гендерна роль – відмінності понять.

Групи гендерних стереотипів: 1) стереотипи маскулінності/фемінності; 2) стереотипи змісту праці чоловіків і жінок; 3) стереотипи, які пов'язані з закріпленням сімейних і професійних ролей чоловіків і жінок; 4) стереотипи, які пов'язані з привабливістю, критеріями оцінки

зовнішності чоловіків і жінок. Гендерні стереотипи в мові та ЗМІ. Чоловічі та жіночі образи у ЗМІ.

2. *Вплив гендерних стереотипів на якість міжособистісного спілкування.*

Значення спілкування для чоловіків і жінок. Гендерні особливості соціальної перцепції та міжособистісної комунікації.

Коло спілкування у чоловіків і жінок: віковий, професійний аспекти. Вплив стереотипів і установок на перцепцію й передачу інформації в процесі спілкування.

Тема 3. Гендерні особливості самоактуалізації особистості

1. *Самоактуалізація особистості як соціальнопсихологічний феномен.*

Аналіз самоактуалізації особистості як соціально-психологічного явища. Порівняльний аналіз підходів до розуміння сутності поняття «самоактуалізація» у зарубіжній та вітчизняній психології. Особливості самоактуалізації особистості в різних сферах.

2. *Гендер як соціально-психологічна детермінанта самоактуалізації особистості.*

Відмінності в процесі соціалізації хлопців і дівчат – вплив на подальші можливості самоактуалізації. Гендерні стереотипи в основі нерівних умов для самоактуалізації особистості.

Тема 4. Гендерні особливості шлюбно-сімейних стосунків

1. *Гендерні особливості уявлень про шлюб.*

Основні особливості уявлень про майбутніх чоловіка й дружину: стереотипність, роль батьків, орієнтація на якість своєї статі. Основні мотиви шлюбу.

2. *Потреби та цілі, які реалізуються чоловіками та жінками у шлюбі.*

Гендерні відмінності в ієрархії потреб: більша значущість сексуального задоволення у чоловіків, позитивної атмосфери в сім'ї у жінок. Задоволеність шлюбом: більша задоволеність чоловіків. Причини меншої задоволеності шлюбом жінки: 1) труднощі в реалізації сімейних і професійних потреб одночасно; 2) особистісні риси, характер; 3) погані стосунки з чоловіком і дітьми; 4) дефіцит часу. Залежність задоволеності шлюбом від ряду факторів: вік, стаж шлюбу, народження та кількість дітей, рівень фемінності, маскулітності.

VI. Назва кафебри та викладацький склад, який забезпечуватиме викладання курсу

Кафедра психології і педагогіки, факультет педагогіки і психології, канд. психол. наук, доцент Боброва Л.Г.

VII. Обсяги навчального навантаження та терміни викладання курсу

На вивчення дисципліни відводиться 90 годин (3 кредитів ECTS).
Дисципліна викладається у V семестрі.

VIII. Основні інформаційні джерела до вивчення дисципліни

Анастаси А. Дифференціальна психологія. М.: ЕКСМО, 2001. – 700 с.

Антологія гендерної теорії. (Сост. Е.И. Гапова, А.Р. Усманова) – Минск: Пропілеи, 2000. – 384 с.

Берн Ш.М. Гендерная психологія. СПб.: Нева, 2001. – 320с.

Говорун Т.В., Кікінежді О.М. Гендерна психологія: Навч. посібник. – К.: „Академія”, 2004. – 308с.

Мифология и повседневность. Гендерный подход в антропологических дисциплинах.

Материалы научной конференции 19-21 февраля 2001 г. – СПб.: Алетейя, 2001.–400 с.

Хрестоматія навчальних програм з проблем гендерного розвитку. – К.: ПЦ „Фоліант”, 2004. – 387 с.

IX. Метод навчання: лекції, семінарські та лабораторні заняття із застосуванням інформаційних технологій. Консультації (згідно розкладу).

X. Система оцінювання

Поточний контроль: оцінювання виконання практичних завдань, 2-х модульних тестових завдань, виконання творчих індивідуальних завдань.

Підсумковий контроль: залік у V семестрі

XI. Реєстрація на навчальну дисципліну